

dobre fungovali až v pozdných nočných hodinách keď už četníctvo skončilo prácu, vyšli si na vlastnú päsť do mesta a začali zbierať takých ľudí, ktorí neboli vyznačení na premiestnenie.

Domovú prehliadku previedli surovým spôsobom u advokáta Dr. Huga Vásárhelyiho, sobrali mu väčší obnos a šperky a vzali ho sebou. Ďalej na ulici zlapali statkára Gejzu Veröho /pokrstený v r. 1919/ a prisadili ho do auta k Vásárhelyimu. Iná skupina sobrala lekárniko Imricha Bárdosa a tiež vyložili ho na auto. Týchto troch potom odviezli na okolie Bajč-Bagoty, kde ich z auta vyložili.

Hlavní činitelia boli pri tom viedenský legionári "Hans" a "Franz", ktorí ani slovensky dobre nevedeli.

Iná skupina vtrhla do bytu advokáta Dr. Imricha Feketsa /kresťan-Maďar/ a tam previedli surovú prehliadku bytu a údajne vzali mu niektoré cennosti, medzi nimi zlaté hodinky s retiazkou.

V časných ranných hodinách prišli mi to oznámiť vedúci tunajšej Hlinkovej gardy, na čo som vyzval četníctvo, aby okamžite previedli vyšetrovanie za spolučinnosti tunajšej Hlinkovej gardy. Četníctvo a gardisti obklopili 17 mužov týchto viedenských legionárov, bola prevedená dôkladná telesná prehliadka, taktiež autá boli prehliadnuté, v ktorých sa vozili a podarilo sa u nich nájsť 13.000.-Kč. a niektoré šperky. tieto predmety boli od nich odobrané, deponované v banke a vrátené oprávneným majiteľom. Zistilo sa však, že mnoho predmetov chýba a je pravdepodobné, že snáď daktorý z tých viedenských legionárov ušiel z Nitry. Týchto 17 mužov naložili sme na autá a ihneď zaslali generálnemu sekretariátu Hlinkovej strany do Bratislavy. Sekretariát tunajšej Hlinkovej strany podal podrobnú informáciu generálnemu sekretariátu i so žiadosťou, aby podobní ľudia sem neboli posielaní.

(nečitateľný podpis)
Okresný náčelník

SNA, fond KÚ, kartón 309, 70081/1938 prez.

Dokument 155

Hlásenie Okresného úradu v Novom Meste nad Váhom Prezidiu krajinského úradu v Bratislave zo 6. 11. 1938, v ktorom OÚ uvádza, aké dôsledky pre

Slovenska. In: Židovská komunita na Slovensku. Obdobie autonómie. Porovnanie s vtedajšími udalosťami v Rakúsku. Bratislava 2000, s. 55.

okres by malo vypovedanie Židov - bezdomovcov. Navrhuje, aby do podnikov, ktoré by ostali po Židoch, bol daný za správu „spolahlivý jedinec“.

Okresný úrad v Novom Meste n./Váhom

Číslo: 2788/1938 prez.

Predmet: Židia, vykázanie ich do svojich domovských obcí.

Prezidiu krajinského úradu v Bratislave.

Tunajší úrad obdržal dňa 4. novembra 1938 o 20. 30 hod. cestou okresného úradu v Trenčíne telefonogram, podľa ktorého z rozkazu pána ministerského predsedu Slovenskej krajiny majú byť všetci židia, ktorí nemajú domovské právo v obciach, v ktorých sa zdržujú, ihneď vykázani do svojich domovských obcí a takéto osoby nesmú so sebou vziať viac než Kč 50.-- a ich byty, obchody majú byť zatvorené a zapečatené.

Okresný úrad uvažujúc o možnosti prevedenia tohoto nariadenia, dospel k presvedčeniu, že v okrese novomestskom prevedenie tohoto rozkazu naráža na také neprekonateľné ťažkosti, poľažne je spojené s takými škodlivými následkami, vplývajúcimi na verejný hospodársky život, že to môže byť až katastrofálne.

V tunajšom okrese je priemysel, živnosť, obchod a poľnohospodárstvo v prevážnej čiastke v rukách židov. Majitelia týchto priemyselných podnikov, živností, obchodov a poľnohospodárstiev sú zväčša také osoby, ktoré nie sú domovským právom príslušné do tých obcí, v ktorých svoju živnosť, obchod, priemysel a poľnohospodárstvo prevádzajú, ale majú svoju domovskú príslušnosť v iných obciach nášho štátu.

Ak by tunajší úrad mal vykázať podľa obdržaného rozkazu týchto židov do svojich domovských obcí, musel by vykázať z územia tohoto okresu:

a/ Celý rad obchodníkov a živnostníkov. V tomto prípade by vznikli nezdolateľné ťažkosti v zásobovaní obyvateľstva a vojska potravnými a inými článkami, keďže s odchodom týchto obchodníkov a živnostníkov by museli byť ich obchody a živn. dielne zatvorené, čo by vyvolalo u obyvateľstva pochopiteľnú nespokojnosť, odhliacnuc od toho, že v týchto obchodoch a dielňach zamestnaní zamestnanci by ostali by práce.

b/ Zastavili by prácu takmer všetky tunajšie továrne a iné väčšie - menšie podniky, ktoré zamestnávajú niekoľko sto úradníkov, robotníkov-kresťanov. Akú paniku by takéto opatrenie medzi zamestnancami vyvolalo, keď by spolu s rodinnými členmi týchto zamestnancov vyššie 1.000 ľudí ostalo rázom bez každej vyživnej možnosti, možno si ľahko predstaviť. Obce a okres by neboli v stave týmto prepusteným úradníkom a robotníkom prácu zabezpečiť, keďže vôbec nedisponujú s takými hmotnými prostriedkami, ktoré by umožnili podniknúť nejakú verejnú prácu. I keby okres a obce mali nejaké hmotné

prostriedky, by mohli zabezpečiť výživu týchto nezamestnaných len dočasne a nikdy nie trvale.

c/ Z toho územia takýmto spôsobom vykázani židia spolu so svojimi rodinami by pripadli na ťarchu svojich domovských obcí, keďže bez hmotných prostriedkov - lebo však podľa nariadenia môžu so sebou vziať 50.-Kč pre každú osobu - by nemali žiadnej výživnej možnosti a podľa zákona, menovite § 145. zák. XXII. z roku 1886 domovské obce by boli povinné sa starať o ich výživu. Nastal by teda ten nemožný prípad, že židia, ktorých obchody, živnosti, priemyselné podniky a poľnohospodárstva sú teraz zdrojom štátnych príjmov /daní/ by museli byť živení z verejných prostriedkov a štát na druhej strane by bol ukrátený na daniach a iných štátnych príjmoch /poplatky, kolkovné atď./, ktoré od týchto podnikov boli vyrúbené, nehľadiac k tomu, že tým istým spôsobom by odpadli i obce poľažne okres od značných prirážok.

d/ Premiestňovaním židovských rodín do svojich domovských obcí by viazla na istý čas i verejná doprava, ktorej práve v tejto dobe, keď sa isté územia evakuujú a sa očakáva demobilizácia vojska, treba zaistiť naprostú nerušiteľnosť už i v záujme verejné zásobovania obyvateľstva a vojska.

e/ Dnešný stav je taký, že sú určité obavy z príchodu demobilizovaných vojakov. Jednak preto, že doteraz tak zv. pracovné tábory, kde by demobilizované vojsko našlo prácu, u nás nie sú zriadené, jednak preto, že u obyvateľstva jestvuje istá roztrpčenosť nad tým, že kone sú ešte stále odvedené a nebolo možnosti sa všade postarať o normálne prevedenie hospodárskych prác tiež z dôvodu, že vypožičiavanie tak zv. vojenských koní je viazané k istým šablonovitým predpisom /požičiavajú sa len na istú 2-3 km.-ovú vzdialenosť od patričného veliteľstva/, takže niektorým obciam bolo úplne znemožnené zadováženie si takýchto vojenských koní.

Ak v dôsledku demobilizácie, mimo roľníkov prídu domov i tí, ktorí doteraz boli zamestnaní v tak zvaných židovských podnikoch, továrňach, živnostiach a obchodoch a nájdú tieto továrne, obchody, podniky atď. zatvorené, nastáva obava, že nespokojnosť týchto ľudí vybuší v nejakých nerozvážnych činoch.

f/ V tunajšom okrese, ako bolo spomenuté, je mnoho veľkostatkov v rukách takých židov, ktorí nemajú domovskej príslušnosti tam, kde sa zdržujú. Vykázaním takýchto židov do svojich domovských obcí ostanú tieto poľnohospodárstva bez gazdov. Kto sa bude starať o deputátnikov a poľnohospodárskych robotníkov, ktorí sú tam zamestnaní, kto ich bude vyplácať, im denne príslušné deputáty /mlieko, masť, múku atď/ vydávať? To sú všetko otázky, na ktoré citovaný kusý telefonogram vôbec nedáva žiadnej odpovedi.

Z výšuvedených dôvodov a z dôvodov iných /ako ku príkladu kto bude disponovať s tak. zv. závodným kapitálom takých tovární, ktoré sú buď komanditné spoločnosti alebo akciové spoločnosti a poukazovacie právo prináležalo práve vykázanému spolumajiteľovi židov, peňažné ústavy, ktorých vedúcimi sú práve židia, by museli zaniknúť, ako tieto ústavy zlikvidovať, chrániť záujmy kresťanských vkladateľov atď. atď./ činiť tunajší úrad zdvorilí a súrny dotaz, či má byť vykázanie židov do ich domovských obcí vzdor tomu prevedené, alebo či má byť od prevedenia tohoto nariadenia - vzhľadom na vážne a odôvodnené obavy - upustené.

Tunajší úrad je toho názoru, že takéto opatrenie by mohlo byť síce prevedené ale len postupne a veľmi obozretne tak, aby na miesto vykázaného žida, majiteľa spomenutých podnikov, bola dosadená nejaká zodpovedná správa alebo spoľahlivý jednotlivец, ktorý by podnik viedol ďalej tak, aby tým neutrpelo újmy ani verejné zásobovanie ani štátne národohospodárstvo, alebo iné verejné záujmy /otázka zamestnanecká, št. dane, obecné a okresné prirážky atď. atď./.

Pri vyberaní takýchto osôb by bolo treba veľmi obozretne pokračovať a vedením týchto podnikov poveriť len také osoby, ktoré poskytujú úplnú záruku a majú všetky predpoklady pre vedenie takýchto podnikov /obchodný zmysel, odborné znalosti, naprostá spoľahlivosť atď. atď./.

V Novom Meste n/Váhom, dňa 6. 11. 1938.

okr. náčelník.
nečitateľný podpis¹⁰⁵

ŠOKA Trenčín, fond Okresný úrad Nové Mesto nad Váhom, kartón 112, 20/39 prez.

Dokument 156

Hlásenie Okresného úradu v Novom Meste nad Váhom Prezidiu krajinského úradu v Bratislave z 15. 2. 1939 o priebehu deportácií. V správe sú údaje o deportovaní 76 Židov (vrátane československých štátnych príslušníkov) a údaje o tábore vo Veľkom Kýre.

Okresný úrad v Novom Meste n/Váhom.

Číslo: 3127/38 prez.

Predmet: Židovská otázka na Slovensku. Zpráva.

K j. č. 77.581/1938 prez.

¹⁰⁵ Pod dokumentom je prezentát Prezidium krajinského úradu s číslom 70423 a dátum 9.11.1938. Ako aj pečiatka Vybavené na osobitnom hárkú.